

**Seyyidlerle İlgili Açısından
AHZAB SURESİ OTUZÜÇÜNCÜ AYETİ VE
TARİHİ TESİRLERİ**

Doç. Dr. Murat SARICIK

A- AYETİN KENDİNDEN ÖNCEKİ AYETLERLE İLGİSİ:

Ahzab suresi 33. ayeti, seyyidler hakkında en çok göze çarpan ve daha çok Ehl-i Sünnet'in Âl-i Beyt (Ehl-i Beyt) mefhumunda merci ve dayanak olarak kullandığı bir ayettir. Aslında bu ayetin konu ve mefhumu bakımından kendisinden önceki ayetlerden Ahzâb, 28, 29, 30 ve 31. ayetlerle de sıkı ilişkisi vardır: Yirmi sekiz ve yirmi dokuz'uncu ayetlerde Peygamber (S.A.V.)'in, hanımlarına şöyle demesi emredilmektedir; *"Ey Peygamber! zevcelerine şöyle söyle; Eğer dünya hayat ve zinetini istiyorsanız haydi geliniz sizi donatayım ve güzellikle bırakıp salvereyim. Yok eğer Allah ve Rasulü'nü ve ahret evini istiyorsanız habertiz olsun ki, Allah içtuziden güzellik edenlere pek büyük bir ecir hazırlamıştır"*².

Sonra doğrudan Allah'u Taâla Peygamber kadınlarına hitab ederek, Peygamber'e olan menfi tutumları ve O'nu özmemeleri hususunda onları açıkça uyarmakta ve uyarmaktan da öte iki kat azabla tehdit etmektedir. Onlardan terbiyestizlik edenler olursa, bunun cezası diğer mümin hanımlarına verilenlerin iki katı olacaktır. Çünkü onlar, Peygamber hanımları olmak cihetiyle diğerlerinden

¹ Arendonk C. Van, Şerif maddesi, İA, XI, 435; Mecma'ut-Tefâsîr: (El-Beyzavî, Ebû Sa'îd 'Abdullah b. Ömer, Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil, (Envâr.), el-Hâzîn, 'Alî b. Muhammed b. İbrâhîm, Lûbâbü't-Te'vil fi me'ânî't-Tenzil, (Lûbâb.), en-Nesefî, ebu'l-Berekât, Muhammed b. Mahmûd, Medâriku't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vil, (Medârik.), Firuzâbâdi, Muhammed b. Ya'kûb, Tenvirü'l-Mekâbis Min Tefsîr-i İbn-i 'Abbâs, (Tenvir) I-VI, İstanbul, 1979 (Mec. Tefâsîr); Mec. Tefâsîr, (tenvir, Envâr, Lûbâb), V, 115-116.

² Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, I-IX, İstanbul, 1979, V, 3888, (Hak Dini); Mec. Tefâsîr, (Envâr, Tenvir)V, 109, krş. İbnü Kesîr, İsmâîl b. İbn-i Kesîr el-Kuraşî ed-Dimaşki, Tefsîru'l-Kur'ânî'l-'Azîm, I, IV, İstanbul, 1986, III, 480, (Tef. Kur.'Azîm).

farklıdırılar³. Onların cezalarının iki kat olmasına sebep de günah ve Peygamber'e olan hürmetsizliktir⁴. Fakat onlar korunur ve takvalı olurlarsa ecirleri de iki kat olacaktır⁵. Sonra Allah Taâla hitabını şöyle sürdürür: "Ey Peygamber'in kadınları, siz kadınlardan herhangi biri gibi değilsiniz; Eğer korunur ve takvalı olursanız. Orun için söylerken kırlmayın da kalbimde bir maraz bulunan tamaa düşmesin, güzgül, dosdoğru söz söyleyin. Hem vakarınızla evlerinizde durun da evvelki cahilliyyet çıkışı gibi süslenip çıkmayın, namaz kılın, zekat verin, Alah ve Resulüne itaat edin":

اذا يريد الله ليهب منكم الرجل من اهل البيت ويطهركم تطهيرا

"Allah sade şunu istiyor: Sizden kırı uzaklaştırın da ey Ehl-i Beyt, sizi tertemiz pampak etsin"⁶. Buraya kadar sözünü ettiğimiz ayetler siyak, sıbak, konu ve mefhum bakımından öncelikle Peygamber hanımlarını ilgilendirmektedir. Hatta bir sonraki Ahzab 34. ayetini de, bu ayetlerin konu ve mefhum birliği içinde mütelaat etmek gerekmektedir. Çünkü bu ayetle yine onlara olan doğrudan hitap devam etmektedir ki: Allah Tealâ onlara: "Oturun da evlerinizde okunan ayâtullahu (Allah'ın ayetlerini) ve hükmetlerini anın."⁷ buyurmaktadır.

Ahzab Suresi 33. ayetini diğer ayetlerle mefhum ve siyak-sıbak ilişkisi yönünden bu şekilde kısaca arzettikten sonra, adigeçen ayetler üzerinde neler söylendiğine kulak vermek gerekir. Çünkü bu ayet-i kerime özellikle "Âl-i Beyt Kimdir?" sorusuna kendisinde cevap aranan önemli bir ayettir. Mevzumuz Âl-i Beyt hakkındaki bu ayeti araştırmak olduğu için önce "Âl-i Beyt kimdir?" sorusunda bize yardımcı olacak, görüş ufkumuzu genişletecek bu ayet üzerinde durmak gerekir kanaatindeyiz. Eğer Peygamber hanımları, yukarıdaki ayetler ile edilmiş nasihatları kulak veritlerse, Allah ve Resulü ne emrederse onu yaparlarsa, Allah rıcs'ı yani, şan ve şereflerini

³ Hak Dini, VI, 3888; (Bak Ahzab Suresi 29. ayet); Krş. Tef. Kur. 'Azim, II, 482.

⁴ Hak Dini, V, 3889.

⁵ Ahzab Sûresi, ayet, 31.

⁶ Hak Dini, VI, 3888; Tef. Kur. 'Azim, III, 482.

⁷ Hak Dini, VI, 3888; Tef. Kur. 'Azim, III, 482.

kirletebilecek günahları onlardan uzaklaştıracaktır⁸. Bu ayete dayanarak İbn-i Kesir Peygamber hanımlarını Ehl-i Beyt'e dahil etmektedir. Çünkü onlar, bu ayetin nüzül sebebi'dirler⁹. Sebeb-i nüzül ise onları ya tek başlarına ya da başkaları ile birlikte bu hüküm içerisine almaktadır.

a) Rics Nedir?

Envârü't-Tenzîl'de rics, ırzı namusu kirletici *kr* olarak tefsir edilmektedir ve Peygamber kadınlarına iyi şeylerin emrinin ve kötü şeylerin nehyinin sebebini açıklamaktadır. Allah'ın maâsiden yani günah ve isyandan temizlemek istemesinde, rics istiare ile masiyeti ifade etmektedir¹⁰. Çünkü, günah ve mâsiyette; görülen, beş duyu ile hissedilen, insanı iğrendirecek, maddi bir pislik söz konusu olmadığı halde; bu nevi pisliklere ad olan rics kelimesi ile *günah ve maâsi* ifade edilmektedir. Süzme, temizleme, kır ve pisi teziye yoluyla tashir ise, ricsden nefret ettirmek içindir.

Medârik sahibi, doğrudan rics kelimesine bir mana vermediği halde, *وطهركم تطهيرا* ibaresine mana verirken, "Sizi günahlar (*âsâm*) ın necasetinden tertemiz yapmak istiyor" diye yorumlamakta ve tefsirini 32. ayetle irtibatlandırarak, Âl-i Beyt'in günaha batmaması için Allah'ın nehyini, onlara iyilikleri tavsiye ettiğini belirtmektedir. Böylece onları takva ile günah necasetinden korusun. Ona göre bu ayette gûnalara *rics* (pislik) Takva ya da *tuhr* denilerek istiare yapılmıştır. Çünkü günah işleyen bir kadının ırzı, bedenın kırılarla pislendiği gibi günahla kirlenmiş, mülevves olmuştur. Ama ırzlarını günah kırından koruyan namuslu müslüman kadınların ırzı ise, temiz bir elbiseye benzer¹¹. Burada günahların ağır pislik ifade eden rics kelimesi ile anlatılması; Peygamber hanımlarının böyle bir kire bulaşmaları sebebi ile değil, olmayanı olmuş gibi sayarak, yani farz

⁸ Tef. Kur. 'Azîm, III, 483; Hak Dini, VII, 3891.

⁹ Tef. Kur. 'Azîm, II, 483; krş. el-Haytemî, Ahmed b. Hacer, es-savâ'iku'l-Muhrika fir-Reddi 'Alâ Ehlil-Bid'i Ve'z-Zenâdika, nşr. 'Abdivehhab 'Abdullatif, Kahire, 1375, s. 143 (es-Savâik); Hak Dini VI, 3892; Mec. Tefâsir, (Medârik, Envâr, Lûbab), V, 115-116.

¹⁰ Mec. Tefâsir, (Envâr), V, 115.

¹¹ Mec. Tefâsir. (Medârik), V, 116.

yoluyladır. "Farzedelim ki bu iş şöyle olursa böyle olur" cinsindedir. "Malumdur ki farz vukûu icab etmez" 12 Bir de böyle keskin açık ve edebi bir anlatımda, akıl sahiplerini nehy edilen günahlardan nefret ettirme ve emredilenlere teşvik vardır 13. İbnü Abbas (RA) ise rics'i ism (günah) manası vermektedir 14. Elmahlı Hamdi Yazır ise, "Allah Taala sıf şunu murad buyuruyorktı; kırıl, yani şan ve şerefintizi kırletmek ihtimali bulunan günahları sizden uzaklaştırın Ey Ehl-i Beyt." diyerek rics'i tefsir etmektedir¹⁵.

Bu ayet-i kerime esas alınarak, Ehl-i Beyt ve onların günahları hakkında çok müfrid fikirler de ileri sürülmüştür. Şeyh Muhyiddin İbnu'l-Arabî'ye göre: "Ehl-i Beyt'in günahları (Zünûbu) ancak suretten günahlardır, hakikaten değil. Çünkü şüphesiz Allah Taâlâ onların günahlarını, Allahu Taalâ'nın İnnema yüridullah.. kavli için bir inayet sebkati ile mağfret etmiştir..."¹⁶ ve O'na göre Âl-i Beyt fertlerinden bize gelen eziyetlerde onlara edeple tavır almamız gerekmekte ve onlar hakikaten günah işlemedikleri için, hoşumuza gitmeyen bu durumları, ilâhi kaderden gelen hastalık ve benzerleri şeklinde kabul etmeliyiz. Bize gereken Peygamber'in bir parçasından (Hz. Fatıma (RA) türeyen bu neslin bu türlü hallerine rıza ve sabırdır. Onlar bizim mallarımızı da alsalar, onları hapsedemeyiz ve mahkeme huzuruna çıkaramayız¹⁷.

Görüldüğü gibi, İbnü Arabî, onların rics'ten arındırıldığı ve temizlendiği hususunda farklı bir yaklaşım sergilemekte ve Âl-i Beyt fertlerinden görülen haksızlıklarda mahkemenin yolunu bile tumakak istemektedir. Fakat bu ifrad bir görüştür. Cumhur tarafından reddedilmiş, hatta seyyid ve şerifler Şeriatçe ceza vermenin ve had uygulamanın, onlara muhabbet ve onları günahlardan temizlemek olduğu cihetle daha yerinde olduğu belirtilmiştir. Hatta, bu hususa

12 Hak Dini, VI, 3889.

13 Mec. Tefâsîr, (Medârik), V, 116; Krş. es-Sevâik, s. 142-143.

14 Mec. Tefâsîr, (Tenvir), V, 115.

15 Hak Dini, VI, 3891-3892.

16 Seyyid es-Şablancî, Nûru'l-Ebsâr fî Menâkıb-ı Âl-i Beyt'n-Nebîyyi'l-Muhtâr, Kahire, 1375, s. 116 (N. Ebsâr).

17 N. Ebsâr, s. 116.

"Allah'a yemîn ederim ki, Muhammed'in kızı Fatıma da çalsaydı onun da elini keserdim" hadisi şer'î delil getirilmiştir 18. Muhyiddin Arabî'nin bu tutumunu, belki de Âl-i Beyt fertlerine olan hürmetinin bir tezahürü kabul etmek daha yerinde olacaktır.

Bu ayet-i esas olan şif'ler Hz. Fatıma, Hz. Ali, Hasan ve Hz. Hüseyin'in ismetini, günahlardan temiz olduğunu ileri sürmüşlerdir¹⁹.

Ricse kır manası verilmesi²⁰ Âl-i Beyt'le ilgili bir başka hususu da akla getirmektedir. Bu da, Âl-i-Beyt fertlerine zekatın haramlığı hususudur. Bu haramlığın hikmeti hususunda ekseriyetin reyî, Farz sadakanın (zekat) insanların kirlî (*evsâh-ı nâs*), halkın yıkantası (*ğusûle-i nâs*) olmasıdır²¹. Zekat yerine Âl-i-Beyt'den, seyyidlerden olanlara fey ve ganîmetlerden pay ayrılmıştır. Bu da gösteriyor ki, malda ve sahibinde tahareti sağlayan zekatla, mal temizlenmektedir. Bu hakikatı Bakara 261. ayetinde "Onların mallarından zekat al ki, onları temizleyesin" emri teyid etmektedir. Öyleyse, *evsâh-ı nâs*²² olan, gusûle kabul edilen²³ zekat, Al-i Muhammed gibi, ayetle kır ve ricsten pâk edilip temizlendikleri ifade buyurulan bir aleye uygun olmamıştır. Onun kabulünde bir zül vardır²⁴. Bu sebepten Peygamber Âl-i-Beyt'inden olanlar hediye kabul ederlerse de sadaka (Zekat) yemezler.

Rûhu'l-Me'ânî'de ise ricse, pıslık kazurat manası verilip, ilgili ayette bununla, mecâzen fazla günah ifade edilmek istendiği

18 N. Ebsâr, s. 116.

19 Mec. Tefsîr, (Envâr), V, 116. Krş.eş-Şerîf Murtazâ Ali b. Musa, eş-Şâfi'nî-İmâme, I-IV, Tahran, 1987, IV, 195, III, 133, (eş-Şâfi).

20 Geniş bilgi için Bk. Mec. Tefsîr, (Envâr), V, 15.

21 İmam Kastalanî, Ahmed b. Muhammed, Mevâhibu'l-Ledünniyye Tercümesi, trc. Abdulbakî (Şair), I-II, İstanbul, 1310, I, 452-454, (Mevâhib); Bilmen, Ömer Nasûhî, Büyük İslâm İlmihali, İstanbul, ty. s. 359; Mevâhib, II, 147; Ali Efendi, I. Cilt, İstanbul, 1325, I, 15, (Fetevây-ı Ali Ef.); Hasen İbrahim Hasen, Târihu'l-İslâm, I-IV, Beyrut 1964, IV, 350, (Târihu'l-İslâm).

22 Mevâhib, I, 452.

23 İbnü Sa'd, Muhammed et-Tabakâtu'l-Kübrâ, I-VII, Beyrut, 1957, IV, 73-74, (et-Tabakât); el-Munevî, 'Abdurra'ûf, Feyzü'l-Kadir Şerhu Câmi'i's-Sağır, I-VI, Mısır, 1958, II, 227, 252, 362, V, 88, Feyz. Kadir).

24 Feyz. Kadir, V, 88.

belirtilmiştir. Arkasından bir takım müfessirlerin görüşlerinden hareketle ricısın, ism, günah, fiske, şeytan, şirk, cimrilik ve tamâ, nefsin arzuları, bid'alar olduğu da ifade edilmiş ve aynı kelimenin ism, azab, noksanlıklar ve necaset manasına da geldiği zikredilmiştir. Müfessire göre ayetteki ricıs kelimesi bütün bunları içine alır²⁵. Ricisle birlikte zikredilen tathirden kasıt ise, takva ile süslenmektir. Ve böylece ricisten korunma da gerçekleşerek, isyanlardan kamil bir styanet tahakkuk edecektir²⁶.

B- ÂL-İ BEYT HAKKINDA FARKLI GÖRÜŞLER

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, Allah'ın kirden temizlemek istediği, bir görüşü göre dekiriden pakladığı Ehl-i Beyt²⁷ kimlerdir ve kimleri içine almaktadır? Bu husustaki görüşleri şöyle sıralayabiliriz:

a) Ehl-i Beyt Peygamber Hanımlarıdır:

Sahabe müfessirlerinden olan İbnü Abbâs (R.A.)'dan rivayet edilen ve onun katıldığı bir görüşe göre ki, bir çok müfessir buna katılmaktadır. Bu "*Ayet-i Kerime Fahr-i Kâinat Hazretlerinin Ezvâc-ı Tahîrât'ı hakkında nazil olmuştur*"²⁸ Hatta diğerleri ile birlikte Ahzâb suresi 33. ayeti Peygamber hanımları hakkında nazil olduğu zaman, Müslüman hanımlar: "*Bizim hakkımızda bir şey nazil olmadı.*" demişler ve arkasından Ahzâb suresi 35. ayeti nazil olmuştur²⁹. Bu da gösteriyor ki, bu ve diğer ayetler Peygamber hanımlarını ilgilendirmektedir. Bu hususta İbnü Kesir, Ezvâc-ı Tahîrât'ın, ayet-i kerime'nin hükmünde dahil olduklarını çünkü ayetin onlar hakkında nazil olduğunu belirterek; "*Zira sebeb-i nüzûl*

²⁵ Alûsî, Şihâbüddin es-Seyyid Mahmûd, Rûhu'l-Me'âni fi't-Tefsiri'l-Kur'âni'l-'Azîm Ve's-Sebu'l-Mesâni, I-XXX, Beyrut, ty. XXII, 12, (R. Me'âni).

²⁶ R. Me'âni, XXII, 12.

²⁷ es-Savâ'ik, s. 143, 226-227; Mec. Tefâsir, (Envâr), V, 116; Tef. Kur'Azîm, III, 486.

²⁸ Mevâhib, II, 153; Mec. Tefâsir, (Envâr, Lübâb, Medârik, Tenvîr), V, 116; Hak Dini, VI, 3892.

²⁹ Mec. Tefâsir, (Medârik), V, 116; Krş. Muhammed Şabban, İs'âfır-Rağûbin fi Sireti'l-Mustafâ ve Fezâil-i Ehl-i Beyti't-Tahîrin, Mısır, 1375, s. 108, (İs'âf); Tef. Kur.'Azîm, III., 482; Hak Dini, VI, 3895.

onlardır" der ve nüzûle sebep olanın nazıl olanın hükmü içinde dahil olmasının mukarrer olduğunu ifade eder³⁰. Öyleyse Peygamber hanımlarını Âl-i Beyt'den saymak gerekir. Şu kadar var ki; sadece Peygamber hanımlarının ayetin hükmünde dahil olup olmadıkları hususunda da görüş ayrılıkları vardır. Peygamber hanımlarının Âl-i Beyt mefhumu içinde olmalarına, bir başka delil de Peygamber hanımları olan Ezvâc-ı Tahîrât'ın ve kızlarının Peygamberle birlikte beytütet etmeleri yani aynı hanede yatıp kalkmalarıdır. Nitekim, aynı sûrenin 34. ayetinde de bu hususa parmak basılmakta ve "Oturun da evlertinizde okunan ayetullahı ve hükmeti anın, şüphe yok ki Allah, latîf ve habîr bulunuyor"³¹ buyrulmaktadır. Bir başka yorumda bu ayetle ilgili tutulup; "Onlar Peygamber hanımları (nisâ)dır. Çünkü onlar O'nun evindedirler"³² denir ve arkasından bu görüşün dayanağı da ifade edilir. O da: Saîd b. Cûbeyr'in (R.A.) İbnî Abbâs'dan rivayet ettiği, görüştür³³. İbnü Kesîr, tefsirinde bu ayeti yorumlarken, ayetleri tedebbür edenlerin Nisâ-i Nebî (S.A.V.) olduklarını belirterek, onların Âl-i Beyt'e dahil olduğunu ifade eder³⁴. Elmalılı Hamdi Yazır'a göre, ayet Peygamber hanımları'na hitap etmekte ve "nisâ" kelimesi ile Ehl-i Beyt olma vasfının Peygamber kızlarına da şamil olmaktadır³⁵. Daha sonra da, "Demek Ehl-i Beyt denilince Peygamberin zevceleri ile beraber evladına, zükür trâs (Kadın-erkek) Mensubîn-i hâssına dahi şamildir. Hazreti Hasan ve Hüseyin (R.A.) evladdan olduğu gibi Hz. Ali dahi Hz. Peygamber'in evinde yetişmiş ve Hz. Fatıma ile muhaşeretî dolayısıyla nisbet-i hâssayı hatiz bulunmuş olduğundan o dahi Ehl-i Beyt'tendir"³⁶der. Burada Mensubîn-i hâssa ve nisbeti hâssa ile Âl-i Beyt'ten olunabileceğini ifadesi yönünden görüşü orjinallik taşımaktadır. Bu fikir içinde intisâb-ı Mahsûs ile: "Selman bizden Ehl-i Beyt'tendir" hadîsi şerifi de mütâlaa edilebilir. Ehl-i Beyt mefhumunu genişleten, Hz. Ali'yi bizzat hadîs-i şeriflerle Âl-i Beyt'e dahil eden rivayetler O'nun

30 Tef. Kur. Azîm, II, 483; Mevâhib, II, 153; Krş. Is'âf, s. 108.

31 Hak Dini, VI, 3888.

32 Mec. Tefâsîr, (Lübâb), V, 115-116.

33 Mec. Tefâsîr, (Lübâb), V, 116.

34 Tef. Kur. 'Azîm, III, 486; Krş. III, 482-483.

35 Hak Dini, VI, 3891.

36 Hak Dini, VI, 3891.

bu yönüne mesned ve kaynak olmakta, bu yorumunu kuvvetlendirmektedir³⁷.

Peygamber kızları ve Ezvâc-ı Tahirât'ın Ehl-i Beyt'ten sayılmasını tekd eden görüşlerden biri de doğrudan hadis kaynaklarıdır: İbnu Cerir'in Alkame (R.A.)'dan naklettiği bir hadis-i şerife göre İkrime çarşıda ... بعد الله Üdiye başlayan kısımdan sonuna kadar okuyup sesleniyordu. Alkame demiştir ki: "Bu ayet özellikle Nisâ Nebi (S.A.V.) hakkında nazil oldu"³⁸. Yani O'nun kızları ve hanımları hakkında azil oldu. et-Tabakât'da Peygamber'in, bütün hanımlarının evlerinde nafilâ namaz kıldığı ifade edildiğine göre tedebbür edilecek ayetlerin muhatapları da açıkça Peygamber hanımları, O'nun kızları, o evde olan ve yatıp kalkan herkes olmaktadır. Tabii ki, buna Hz. Ali ile birlikte Hz. Hasan ve Hüseyin (R.A.)'da dahildir³⁹.

لِيُذَهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ Terkibinde görüldüğü üzere, eğer ayet yalnız Peygamber hanımları hakkında nazil olsaydı, daha önce geçen ayetlerde olduğu gibi zamir müennes olarak gelecekti. Fakat buradaki (كُمْ) zamiri Arapça dil kaidelerine göre erkekleri ifade etmek için kullanılan çoğul zamirdir⁴⁰. İslâm Hukuku Usûlü'nde şöyle bir kaide vardır ki; Cemi Müennes sığası yalnız kadınlara mahsus olduğu halde, eğer erkek ve kadınlar karışık halde ise ve bunları bir zamirle ifade etmek gerekirse, cemi müzekker sığası kullanılır. Çünkü böylece bu sığa her iki cins için de geçerli olmaktadır⁴¹. Demek burada da tağlib tarzlı bir ifade ile (كُمْ) zamiri kullanılıp, hem erkekler hem de kadınlar ifade edilmiş olunuyor. Şu halde, ayetin hükmüne Âl-i Beyt'den sayılan Peygamber hanımları ile birlikte bir kısım erkekler de dahil olmaktadır.

b) Ehl-i Beyt, kendilerine Zekât Haram olanlardır:

³⁷ Geniş bilgi için Bk. es-Savâ'ik, 141-143; İs'âf, s. 105-108. Mec. Tefâsîr, (Lübâb), III, 486-487; N.Ebsâr, s. 110-111; Mevâhib, II, 153-154; et-Taberî, Ebu Ca'fer Muhammed b. Cerir, Câmîu'l-beyân, -XXX, Mısır1954, XXII, 6-7, (C. Beyân).

³⁸ C. Beyân, XXII, 8.

³⁹ et-Tabakât, VII, 200; Krş. R. Me'ani, XXII, 13-14.

⁴⁰ es-Savâ'ik, s. 141.

⁴¹ Hak Dini, VI, 3892.

Ahzâb suresi 33. ayetinde geçen *Âl-i Beyt'in Âl-i Ali, Âl-i Akil, Âl-i Ca'fer ve Âl-i Abbâs olduğu da ifade edilmiştir ki, bunu Zeyd b. Erkam (R.A.)'dan gelen bir rivayet desteklemektedir*⁴². Sahih-i Müslim ve diğerlerinde geçtiğine göre, Peygamberimiz (S.A.V.) ölümünden bir ay kadar önce Veda Haccı'ndan dönerken verdiği bir hitabede; "*Süphest bana size iki önemli şey bırakıyorum. Onlardan birincisi Allah'ın kitabıdır ki, kendisine hidayet ve nur vardır. Bir de Ehl-i Beyt'im (bırakıyorum). Ehl-i Beyt'im hususunda size Allah'ı hatırlatıyorum. Ehl-i Beyt'im hususunda size Allah'ı hatırlatıyorum. Ehl-i Beyt'im hususunda size Allah'ı hatırlatıyorum*"⁴³ dedi. Böyle üç defa söyleyince hadîsenin revisi olan Zeyd b. Erkam (R.A.)'a soruldu: "*Onun Ehl-i Beyti kimlerdir, Nisâsı (kadınları ve kızları) O'nun Ehl-i Beyt'inden değil mi?*" Zeyd b. Erkam cevabında şöyle demişti: "*Nesâsı (kadınları ve kızları) O'nun Ehl-i Beyt'indedir. Lâkin O'nun Ehl-i Beyti O'ndan sonra kendilerine sadaka (zekât) haram olanlardır*" Denildi ki: "*Onlar kimlerdir?*" dedi: "*Onlar, Âl-i Ali, Âl-i Akil, Âl-i Ca'fer ve Âl-i Abbâs'tır*" yine denildi: "*Sadaka haram olanların hepsi bunlar mı?*" Zeyd: "*Evet*" dedi⁴⁴ Müsned'de geçen bir rivayet de aynı hadîseyi anlatmaktadır⁴⁵. Malumdur ki, burada sayılanlar yani, Âl-i Ali, Ca'fer ve diğer ikisi Abdümenaf'ın oğlu Haşim'in evladlarıdır. Bunlar içinde Haşim'in kardeşi Muttalib'in Âl'inden kimse yoktur⁴⁶. Şu halde, Zeyd b. Erkam'ın başını çektiği bu görüşe göre, Ehl-i Beyt'ten olanların çemberi genişlemektedir. Zikredilecek diğer bazı görüşleri de içine alan bu görüşe göre, Ehl-i Beyt mefhumunu sınırlamada asıl olan kendisine sadakanın haram olduğu kimselerdir. Bunlar içine önce Peygamber zevceleri ve kızları, sonra da Abdümenaf oğlu Haşim'in evladından olan Ali, Ca'fer, Akil

⁴² Mec. Tefsîr, (Lûbâb), V, 116; el-Hakim en-Nisâbüri, Ebü'Abdullah, el-Müstedrek 'alâ Sahihayn, I-IV, Beyrut, ty.III, 148, (el-Müstedrek); 'Aâüddin 'Ali el-Müttaki b. Hüsâmuddin, Kenzu'l-Ummâl fi Söneni'l-Akvâl Ve'l-Ef'âl, nşr. Saffet es-Sekâ, Bekri Hayyân, I-XVI, Beyrut, ty. XIII, 104, (Kenz.); Feyz, Kadir, III, 14.

⁴³ es-Savâ'ik, s. 226.

⁴⁴ Geniş bilgi için Bk. es-Savâ'ik, s. 226-228; Feyz, Kadir, I, 522.

⁴⁵ Ahmed b. Hanbel, Müsned, I-VI, Beyrut, ty. IV, 367, 371; Krş. III, 17, 26, 59; (Müsned); Mevâhib, II, 154.

⁴⁶ el-Medresî, 'Abdulkerim Muhammed, Nürü'l-İslâma, İstanbul, 1985, s.146, (N. İslâm).

ve Abbâs'ın ehlileri girmektedir. Suyûtî'ye göre de burada zikri geçenler O'nun ehli'ndendirler ve eşraflırlar. Şu kadar var ki, Şerefin ve Şerifliğin, yalnız Âl-i Ali ye tahsisî ise, özellikle Mısırlıların istilâhdır⁴⁷. Feyzu'l- Kadir'de nakledilen bir görüşe göre de *Eşraf* ünvanının Âl-i Mustafa'ya verilmesi Peygamber'in hususiyetlerinden biridir. *Eşraf* ünvanını alanlar ise, Âkil, Ali, Ca'fer ve Abbâs'ın çocuklarıdır. Fakat sonradan *Eşraf* yada şerif ünvanı, hasseten Mısır'da, Fatimiler döneminde Hasenî ve Huseynilere tahsis edilmiştir⁴⁸. Razi'nin beyanına göre Âl-i Beyt şu hususlarda birbirleriyle eşittir. Bu da: Kendilerine *salat*, *Tahrîm-i Sadaka* (Zekat), *tathîr*, onları *sevme* ve *selâmdır*.⁴⁹ Bu görüşte de Ehl-i Beyt'ten olacakların kendilerine zekâtın haram olacağı anlaşılmaktadır.

Yine de, kendilerine sadaka haram olanlar kimlerdir? sorusuna farklı şekillerde cevap verilmiştir. Çünkü: bu hususta da farklı görüşler vardır⁵⁰. Görüşlerden *biricisine göre* -ki, bunu daha çok Hanefiler desteklemektedirler- Haşım Oğulları'ndan olanlara sadaka (Zekât) caiz değildir. Çünkü zekât, *evsâh-ı Nâs*'tır. Bu husus Müslim ve Buhari'de rivayet edilen iki hadîse de dayandırılır⁵¹. Haşım Oğulları da, Ali, Abbâs, Ca'fer ve Âkil'in Âli olarak sınırlandırılmaktadır⁵².

İmam Şafî'ye göre zekât haram olanlar, Haşım ve Muttalib Oğulları'dır. Onlara, sadaka alamadıkları için fey ve ganîmetlerden

47N. Ebsâr, s. 112.

48 Feyz. Kadir, I, 522; Krş. el-Heytemî, Ahmedb. Hacer. el-Fetevâ el-Hadisîyye, Mısır, 1970, s. 168, (el-Fetevâ).

49 Is'âf, s. 108.

50 Geniş bilgi için Bk. es-Savâ'ik, s. 36-37, 228; Muhammed b. İshâk b. Yesâr, Siretü İbn-i İshâk (Kitâbu'l-Müblede'Ve'l-Meb'as Ve'l-Megâzi), nşr. Muhammed Hamidullah, Konya, 1981, s. 137, 140, 142-143, 146, (Sire); el-'Askalânî, 'Ali b. Muhammed, Fethu'l-Bârî bi Şerh-i Sahih'i'l-Buhârî, I, XXVII, Mısır, 1959, IV, 96-97, (Feth. Bârî).

51 Geniş bilgi için Bk. el-Buhârî, Ebû 'Abdullah, Mugire b. Berdtzbeh, Sahihu'l-Buhârî, I-VIII, İstanbul ty. II, 135, (Sah. Buhari); el-Mevsilî, Mahmud b. Mevdûd, el-İhtiyar, Beyrut, 1975, s. 120-121, (el-İhtiyar); Büyük İslâm İlmihali, s.359, ez-Zeylâ'-i Fahrüddin b. Osman b. 'Ali, Tebyînu'l-Hakâik Şerhu Kenzi'd-Dekâik, Mısır, 1313, I-II, I, 303, (Teb. Hakâik) Feth. Bârî, IV, 96-97; Mevahîb. II, 147.

52 Teb. Hakâik, I, 303; es-Savâ'ik, s. 228; Kuduri, el-Kitâb, , İstanbul, 1323, s. 22-23, (Kuduri). Feth. Bârî, IV, 97; VII, 9; VIII, 339.

Humsu'l-Hums (Beşte birinin beşte biri) verilir. Bu hususta görüşüne katılanlar da vardır⁵³. Fakat Ebu Hanife ve Malik b. Enes zekât hakkında haram olanların yalnız *Beni Haşım* olduğu görüşündedirler⁵⁴.

Bu ayetin tarihi gelişme içinde önemli sonuçlarından biri şüphesiz Abbasi Devleti bünyesinde kurulan Nikabet Teşkilatı içinde, Abbasi olanların da yer alması, yani onların da "şerif" olarak kabul edilmesidir. Şu kadar var ki: bu ayeti kerime'ye göre kendilerine zekât haram olanlar içinde sayılan Abbasiler için, Asr-ı Saadet'te de bir takım uygulamaların varlığına şahit olmaktayız.

Çünkü bu ayet paralelinde, aynı manayı ifade eden bir çok Hadis de Haşimiler'den olan Abbasiler'e zekatın haram olduğuna işaret etmektedir. Hatta Âl-i Beyt Mevlaları da zekât alamamaktadır. Bu hadis-i şeriflerden, örnek olarak bir kaçını burada zikretmek yerinde olur. Bir keresinde Rasulullah (S.A.V.):

"Şüphesiz Allahu Taalâ bana ve ehl-i Beyt'ime sadaka (zekât)'ı haram kıldı. Yani Beni Haşım'den ve Muttalib'den mümin olanlara farz sadakayı haram kıldı"⁵⁵ (Muttalib Ogulları'na zekâtın verilmeyeceği görüşü İmâm Şafî'nin görüşüdür)⁵⁶ Çünkü zekât Evsâh-ı nâs'tır, insanların kiridir. Bir başka hadis-i şerifte'de: "Şüphesiz sadaka Âl-i Muhammed'e gerekmez. Çünkü O evsâh-ı nâs'tır." buyruldu. Müsned ve Müslim'de rivayet edilen bu sahih hadis de bir öncekini te'yid etmekte⁵⁷ ve burada açıkça tahrimin illeti belirtilmektedir. Yani farz sadaka, insanların kırı olduğu sebeple Âl-i Beyt fertlerine haram kılınmıştır. Ümmetin bazısına sadaka (zekât)'nın helal kılınması ise, azîmet yoluyla değil, mecburiyetledir⁵⁸. Rasulullah'a bir şey takdim edildiği zaman, hediyeye olursa yer, sadaka ise, yemezdi.

⁵³ es-Savâ'ik, s. 228, Feth, Bâri, IV, 96; N. Evtâr, IV, 193.

⁵⁴ N. Evtâr, IV, 193; es-Savâ'ik, s.228; Teb. Hakâik, I, 303.

⁵⁵ Feyz Kadîr, II, 227; Teb. Hakâik, I, 303; Sire, s. 69.

⁵⁶ es-Savâ'ik, s. 228; eş-Şevkânî Muhammed b. 'Alî, Neyl'ül-Evtâr Şerhu Münteka'l-Ebhâr, I-IV, Mısır, ty. IV, 135, (N. Evtâr).

⁵⁷ Geniş bilgi için Bk. es-Savâ'ik, s. 228; Feyz. Kadîr, II, 362; Teb. Hakâik, I, 303; Kudurî, s. 22; Feth Bâri, IV, 96-97.

⁵⁸ Geniş bilgi için Bk. Feyz. Kadîr, II, 362.

Rebi'a b. el-Haris'ten bize gelen ve Sünen-i Nesâi'de zikredilen bir sahih hadiste, Abbâs Oğulları'na sadakanın haramiyeti açıkça ifade edilmektedir. Bir keresinde fazl b. Abbâs b. Muttalib ve Abdulmüttalib b. Rebi'a b. Haris Rasulüllüh'a gelip şöyle dediler: "*Ey Allah Resulü, bizi sadaka memuru tayin et (âmil yap)*" Rebi'a der ki: "*Biz bu istekte bulunduğumuz esnada Ali b. Ebû Talib geldi ve bize şöyle dedi: "Şüphesiz Rasulüllüh (S.A.V.) sizden birini sadaka amil tayin etmez."* Bunun üzerine Rasulullah (S.A.V.) şöyle buyurmuştu: "*Şüphesiz bu sadaka insanların kirdir (Evsâh-ı Nâs) ve şüphesiz O, Muhammed ve Âl-i Muhammed'e helal olmaz*"⁵⁹. Görüldüğü gibi, burada Rasulüllüh, Abbas'ın oğlu Fazl'ı ve Fazl'ın amcası oğlunu, Âl-i Muhammed'den saymıştır⁶⁰. Çünkü, sadaka memurları topladıkları zekattan bir pay alıyorlardı. Hatta Ehl-i Beyt Mevlalarından İbn-i Ebi Rafi'in de böyle bir isteğini reddeden Rasulüllüh: "*Şüphesiz sadaka biz (Âl-i Beyt)'e helal olmaz. Şüphesiz bir kavmin azaltısı da onlardandır*" buyurmuştur⁶¹.

Hatta Âl-i Muhammed'e, Seyyidlere zekatin haramlığı hususu zekât bahislerinde fetva olarak da geçmiştir: "*Sadatdan Zeyd-i fakir'e zekât vermek catz olur mu?* sorusuna "*el-Cevab: Olmaz*" denmiş, sonra da Sadat'ın Haşim Oğulları olduğu açıklanmıştır. Bunun içerisinde Âl-i Ali (RA) ve Âli Abbas vardır.⁶² Bazı Hanefi Fıkıh kitaplarında Beni haşim içine hars b. Abdülmuttalib de dahil edilmektedir⁶³.

Abbasi soyundan olanların sadaka haram olanlardan sayılmaları, kendilerine fey ve ganimetlerden hisse ayrılmasına sebep olmuştur. Bunun ilk uygulaması da Asr-ı Saadet'tedir.

⁵⁹ es-Suyûti, 'Abdurrahmân b. Ebi Bekr, Târîhu'l-Hulafâ, Mısır, 1952, s. 188, (Tar. Hulafâ); Krş. es-Suyûti, 'Abdurrahman b. Ebi Bekr, Sunenu'n-Nesâi bi Şerhi'l-Hâfiz Celâlüddin es-Suyûti, I, VIII, Beyrut, ty. V, 105-106, (S. Nesâbi Şerh); N. Ebsâr, s. 22; İsfâf, s. 69.

⁶⁰ Geniş bilgi için Bk. S. Nesâi bi Şerh, V, 105-107.

⁶¹ Geniş bilgi için Bk. S. Nesâi bi Şerh, V, 107.

⁶² Ali Efendi, Fetevây-ı Ali Efendi, I-II, tt. yy. I, 19, (Fetevây-ı Ali) ; Krş. Heyet, el-Fetevâ el-Hindiyye, I-VI, Diyarbakır, 1971, I, 183 (el-Fetevâ el-Hindiyye).

⁶³ Geniş bilgi için Bk. el-Fetevâ, I, 199; (Fetevâ-ı Ali), I, 19, I, 10; s. Nesâi bi Şerh, V, 106-107; el-Fetevâ el-Hirdiyye, (Fetevây-ı Kadihân) I, 266.

Peygamber (A.S.V) Hayber fethinde ganimetlerin *Humsu'l-Humsu*'undan Haşım ve Muttalib oğullarına vermişti⁶⁴. Hatta *Humsu'l-Humsu*; Peygamber, Ebu Bekir ve Hz. Ömer devirlerinde Haşımiler'den olanlara paylaşırma işi Hz. Ali'ye verilmişti⁶⁵. Hz. Ebu Bekir (RA) halife olunca, Hz. Fatıma, Hz Ebu Bekir'den, Sulhla müslümanların eline geçen Fedek'ten, Hayber'in ganimetlerinin *Humsu'l-Humsu*'ndan istemiş, Hz. Ebu Bekir Peygamberlerin miras bırakmadıklarını ifade ederek bu isteği yerine getirmemiştir⁶⁶.

Bir rivayete göre Hz. Ömer (RA), fey mallarından olan *Beni Nadir mallarını*, (Medine sadakası) Haşım Oğulları arasında taksim için Hz. Ali ve Abbâs'a vermişti⁶⁷. Fakat Hz. Ali Hz. Abbâs'a galebe edip aralarında bir anlaşmazlık da çıkmıştı. Sonra bu mallar önce sırayla Hasan b. Ali eline, sonra Hüseyin b. Ali eline geçmiştir. Sonra da Ali b. Hüseyin ve bunu takiben Hasan b. Hasan (Hasan-ı Müsennâ) eline geçmiş, arkasından Zeyd b. Hasan'a geçmişti⁶⁸. Hz. Ali Devrinde, feylerin Beni Haşım'e dağıtılma işinin başına Hasan-ı Müsennâ'nın oğlu Abdullah getirilmişti⁶⁹. Bu devirde Zeyd b. Ali b. Hüseyin'le aralarında ihtilaf çıkınca medine sadakası'nın taksimi ikisine bırakılmıştı⁷⁰. bir başka rivayete göre, Peygamber Sehmi (Beni Nadir Malları), Abbâsiler başa geçinceye kadar, Hasan b. Hasan'ın oğlu Abdullah'ın elinde kalmış, Abbâsiler başa geçince bu malları ondan almışlardı⁷¹.

Özellikle Ahzab süresi 33. ayeti'nden ve onu destekleyen hadis-i şeriflerden ve Asr-ı Saâdet'teki bu uygulamalardan dolayı Abbâsiler

64 Ebu Davûd, Süleymân b. el-Eş'as, Sünen-i Ebi Dâvûd, nşr. Muhyiddin Abdulhamid, I-IV, Beyrut, ty. II, 146-147. (Ebu Dâvûd); Krş. et-Tabakât, II, 152; Feth. Bâri, VIII, 3, 9; N. Evtâr, IV, 193.

65 Ebu Dâvûd, III, 146.

66 Geniş bilgi için Bk. es-Savâik, s. 12, 25, 36-37. krş. Feth. Bâri, VII, 3, 15.

67 es-Savâik, s. 35-37. Krş. Feth. Bâri, VII, 9, 15.

68 es-Savâik, s. 36.

69 N. Ebsâr, s. 186.

70 N. Ebsâr, s. 186, Krş. Feth. Bâri, VIII, 338.

71 Feth. Bâri, VII, 19; Krş. VIII, 338-339. (Geniş bilgi için Bk. Sarıçık, Murat, Osmanlı İmparatorluğunda Nakibu'l-Eşrafık Mütessesesi, Erzurum, 1989. (Doktora tezi), s. 17-22. (Osm. İmp. Nak. Eşrafık Müt.)

kendilerini Ehl-i Beyt'ten ve Eşraftan saymışlardır⁷². Zaten Hz. Ali Zürriyeti konuşmalarında hep Âli-Beyt'ten olduklarını adı geçen ayeti de delil getirerek ifade ediyorlardı⁷³. Abbasilerde özellikle bu ayeti kullanarak kendilerinin Âli-Beyt'ten oluşunu, bu sebeple Hilâfete daha layık olduklarını sürekli işlemişlerdir. *İlk Abbas halifesi* H. 133 yılında, Emevileri yıkıp, halife olunca şöyle hitabetmişti:

"Allah bize bu (Sıla-i Rahtm) hususunda, onlara (Müslümanlara) okunan bir kitap indirdi. Kur'an'da olan muhkem ayetlerden indirdiğinde şöyle dedi: 'Şüphesiz Allah sizden ricisi (kiri) gidirmek istiyor, Ey Ehl-i beyt, sizi tertemiz yapmak istiyor, ve... Hz. Allah şöyle buyuruyor: 'ben risaletime karşılık sizden ancak Ehl-i Beyt'ime Meveddet istiyorum...' Bu hitabesinde görüldüğü üzere Ahzab, 33. ve Şûrâ 23. ayetini okumuş, sonra konuşmasını birkaç ayet-i kerime daha okuyarak sürdürmüştü.

Bu ayetlerden hareketle, Müslümanların kendilerini sevmesinin, kendilerine taksim olacak fey ve ganîmetlerden verilmesinin, Allah tarafından müslümanlara vâcip kılındığını da ifade etmiştir⁷⁴. Yine Abbasilerin ilk yıllarında hac için Medine'ye gelen ve Abbasilerin kurulmasında büyük emeği geçen Ebu Müslim de bir konuşmasında Ahzab suresi 33. ayetini zikrederek Emevilerce fey ve ganîmetlerden Abbasilere pay verilmemesini eleştirmiştir⁷⁵. Aynı ayetin Abbasilerce kendi lehlerine kullanıldığı başka zamanlarda olmuştur⁷⁶.

Şu halde, Ahzab suresi 33. ayetinin önce, fey ve ganîmetlerdeki Âli-Beyt Hissesi'nin taksimi ve Abbasilerin kurulmasında önemli tesiri vardır.

Bir diğer önemli tarihi sonucu da, daha önce sözünü ettiğimiz gibi Abbasi Devlet bünyesinde kurulan Nikâbet Teşkilatı'nda Talibi ve

⁷² el-Fetevâ, s. 168, Krş. Bîyûk İslam İlmihâll, s. 359.

⁷³ Ahmet Zeki Saffet, Cemheretü'l-Hutabi'l-Arab, Mısır, 1936, I-III, I., 336, 353, II, 8, 17, (Cemhere).

⁷⁴ Cemhere, III, 7.

⁷⁵ Cemhere, III, 2c.

⁷⁶ Cemhere, II, 80, 82, 85; III, 33.

Abbâsîler'in eşrâf yanî Ehl-i Beyt kabul edilmesidir. Aslında, Abbâsî Devleti içinde Nikâbet teşkilâtı'nın kurulmasında ilk ana faktör, Âli-Beyt hakkında nazıl olan ayetler ve varid olan hadis-i şeriflerdir⁷⁷. Fakat ahzab suresinin otuzüçüncü ayeti ile Âli-Beyt'ten olanlara zekâtın haram olması, Peygamber soyundan olanları tesbite, onların şecerelerini çıkarmağa sebep olmuş, Hz. Ömer (R.A) hilafetinde divanların tesisi hususu da bu uygulamaya iyi bir örnek oluşturmuştur. Ne var ki; Nikâbet Teşkilâtı ancak Abbâsî Halifesi *el-Mütevekkil* Devrinde (H. 232-247 M. 847-861) kurulabilmiştir⁷⁸. Abbâsî Devleti bünyesinde Talibîlerden olan Nakîbu'n-Nükabâlar olduğu gibi, Abbâsîlerden olan nakîbu'n-Nükabâlar da vardır⁷⁹.

Umumi Nakîblerin (Nakîbu'n-Nükebâ) görevlerinden birinin, fey ve ganîmetlerden ayrılan payı, *Abbâsî ve Alevî* (hasenî ve Huseynî) lere pay etmek olduğu kaydedildiğine göre⁸⁰, Ahzab suresinin 33. ayeti ile, bu hususun ilgisi açıkca anlaşılır. Çünkü fey ve ganîmetlerden pay alanlar, ancak kendilerine sadaka haram olanlardır.

c- Ehl-i Beyt Al-i Abd'ür:

Ahzab suresi 33. ayetinde sözü edilen Ehl-i beyt'ten maksadın, *Peygamberle birlikte Hz. Ali, Fatımatu'z-Zehra*, Peygamberin (S.A.V) iki torunu olan *Hz. Hasan ve Hüseyin* (RA) olduğu görüşü diğerleri yanında en güçlü görülenidir. Ağırıklı olarak Hadis-i Şerif destekli olan bu görüş, birbirinden farklı, fakat aynı mefumu ifade eden onlarca Hadis-i Şerif'e dayanmaktadır. Şimdi bu hadis-i şeriflerden bazılarına gözatalım:

⁷⁷ Bk. Osm. İmp. Nak. Eşrâfîlik Mûes. s. 27.

⁷⁸ et-Taberî (Ebu Ca'fer muhammed b.Cerîr), *Târîhu'r-Rusûl Ve'l Mülûk*, nşr. E.J. Brill, 1871-1965, I-XVI, XIII, 1316, (Târîhu'r-Resûl) ; İ.A. Şerif Ma'ûsm. İmp. Nak. Eşrâfîlik Mûes. s. 29-30 vd.

⁷⁹ Osm. İmp. Nak. Eşrâfîlik Mûes. s. 30-35.

⁸⁰ Corci Zeydan, *medeniyet-i İslamiyet Tarihi*, trc. Zeki Megâmiz, I-V, İstanbul, 1327, I, 238, (Med. İsl. Tarihi); Uzunçarşılı, İsmail hakkı, *Osmanlı Devletinin İlmîye Teşkilâtı*, Ankara, 1984, s. 162, (İlmîye Teşk.); Uzunçarşılı, İsmail hakkı, *mekke-i Mükerreme Emirleri*, Ankara, 1984, s. 5, (mek. Mûk. Emirleri); Osm. İmp. Nak. Eşrâfîlik Mûes. s. 35. vd.

Ebu Said el-Hudri'den gelen bir hadis-i şerifte sar'a (RA) şöyle dedi: "Rasulullah (S.A.V) buyurduktı; "Bu ayet (Ahzab, 33) beş kişi için nazıl oldu: Ben, Ali, Hasan, Hüseyin ve Fatma (RA)" sonra da Rasulullah adı geçen ayet-i kerimeyi okumuştur⁸¹.

Safiyye bint-i Şeybe'den; şöyle dedi: "Aişe (RA) dedi ki: Peygamber (S.A.V) bir kuşluk vakti üzerine püsküllü, siyah kıldan bir peştamal olduğu halde (evden) çıktı. Derken Hasan geldi, Rasulullah onu kisası altına alınca Ahzâb suresi 33. ayetini okumuştur⁸².

Hiz. Aişe (RA)'dan gelen bu hadiste görüldüğü gibi yalnız Hiz. Hasan (RA) söz konusu edilmekte ve Âl-i Abâ olmaktadır.

Enes (RA) 'dan gelen bir başka nakilde o şöyle der: "Şüphesiz Rasulüllüh (S.A.V) her namaza çıktığında Hiz. Fatma'nın evine uğruyor ve şöyle diyordu: 'Namaz'a ey Ehl-i Beyt, şüphesiz Allah sizden ricet (kiri) gidermeği arzuluyor ve sizi tam bir temizlikle temizlemek istiyor'⁸³. Ahmed b. Hanbel tarafından rivayet edilen bu hadis-i şerif ifade ediliyor ki, Hiz. Fatma'nın evinde bulunan ve barınanlar başta Hiz. Fatma, Oğulları ve Hiz. Ali Ehl-i Beyt'tendir. Ebu'l-Hamrâ'dan rivayet edilen bir başka hadis-i şerif de aynı manadadır. Ebu'l-Hamrâ (RA): "Peygamber zamanında 7 ay süreklî Medine'de kaldım" dedi ve şöyle ilave etti: "Peygamber (S.A.V.)'i gördüm ki, fecr doğunca Hiz. Ali ve Fatma'nın kapısına gelir ve şöyle derdi: "Namaz'a, Namaz'a"⁸⁴ Arkasından Peygamberimiz bir önceki hadiste olduğu gibi aynı ayeti okumuştur. Peygamberimiz'in, Ahzab Suresinin 33. ayeti nazıl olduktan sonra, Hiz. Ali Hanesi'nin kapısına kaç gün gelip, onları bu şekilde namaza çağırduğu hakkında farklı görüşler vardır. Buna altı ay ve yedi ay diyenler olduğu gibi, İbn-i Merdüye'ye göre kırk sabah, bir rivayete göre de sekiz aydır⁸⁵.

81 C. Beyân, XXII, 6.

82 C. Beyân, XXII, 6; Köksal, M. AsımHz. Muhammed (AS) ve İslâmiyet, I-XII, İstanbul, 1972, IV, 167, (Hz. Muhammed (AS) ve İslâmiyet).

83 C. Beyân, XXII, 6; N.Ebsâr, s. 112, Tef. Kur'ân, III, 483, Mec. Tefâsir, (Lübâb), V, 116.

84 C. Beyân, XXII, 6; Krş. Tef. Kur. 'Azim, III, 483.

85 C. Beyân, XXII, 6; Krş. N. Ebsâr, s. 112; is'âf, s. 108; es-Savâ'ik, s. 143.

Bir başka hadis-i şerife göre Rasulüllüh (S.A.V.), Ebu Ammar (RA)'ın Peygamberin yanında olduğu bir zamanda, yanını Fatıma, Hasan ve Hüseyin (RA) gelince, onların üzerine elbise (*Kısa*) sını atmış ve şöyle buyurmuştu: "*Allah'ım bunlar benim Ehl-i Beytimdir. Allahım onlardan ricisi gider ve onları tertemiz yap.*" Bunun üzerine Ebu Ammar: "*Ey Allah Resülü ben?*" deyince, Rasulüllüh "*Sen de*" buyurmuştur"⁸⁶ Ebu Said el-Hudri'nin ravisi olduğu bir başka hadis-i şerife göre de: -O, Peygamber hanımlarından olan Ümmü Seleme den bunu duymuştur- Ahzab Suresi 33. ayeti nazıl olduğu zaman Rasulüllüh (S.A.V.) Ali, Fatıma, Hz. Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin (RA)'ı çağırıp onların üzerine Hayber mamulü olan abasını örttü ve şöyle buyurdu: "*Allahım, bunlar benim Ehl-i Beytimdir. Onlardan ricisi gider ve onları tam bir temizlikle temizle*". Bu dua üzerine Ümmü Seleme; "*Ben onlardan değil miyim?*" deyince O: "*Sen hayıra karşısın, hayırdasın*"⁸⁷ dedi. Bir başka benzer rivayete göre ise, Rasullullah (S.A.V.) hanımı Ümmü Seleme'nin; "*Ben senin Ehlinden değil miyim?*" sorusu üzerine "*Evet*" diye cevap vermiş ve Onu da abası altına almıştır⁸⁸. Bir diğer rivayete göre ise, bütün diğer kızıları, akrabaları ve zevceleri de Âl-i Abâdandırılar⁸⁹.

Bütün bu rivayetler ve burada zikredemediğimiz benzer diğer rivayetler şunu gösteriyor ki; seyyidler hakkında nazıl olan ve es-Savâ'ık'ta ilk ayet olarak işlenen Ahzab Suresi 33. ayeti, çoğu müfessirlerin de ittifak ettiği üzere Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin (RA) hakkında nazıl olmuştur⁹⁰. Bunun en kuvvetli delili içerisinde kütüb-i Sitte Müelliflerinin de olduğu hadis rivayetleridir⁹¹. Âl-i Abâ'nın Ehl-i Beyt'ten oluşunun bir diğer istinad noktası ise; başta İkrime, Mukatıl, Ebu Said el-Hudri ve tabînden Mücahid, Katade ve diğerlerinin, Ehl-i Beyt'in Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin (RA)

⁸⁶ C. Beyân, XXII, 7; Krş. es-Savâ'ık, s. 143; Krş. el-Müstedrek, III, 146.

⁸⁷ C. Beyân, XXII, 7; Krş. NEbsâr, s. 112, Benzer hadisler için Bk. C. Beyân, XXII, 7; Tef. Kur. 'Azim, III, 483; es-Savâ'ık, s. 141-142.

⁸⁸ es-Savâ'ık, s. 143; Krş. İs'âf, s. 106-107.

⁸⁹ es-Savâ'ık, s. 143; Krş. İs'âf, s. 107.

⁹⁰ es-Savâ'ık, s. 143; Mec. Tefâsîr, (Lûbâb), V, 116

⁹¹ Bk. Tef. Kur. 'Azim, III, 483-485; Es-Savâ'ık, s. 142-143; İs'âf106-107.; Mec. Tefâsîr, (Lûbâb), V, 116.

olduğuna ittifak etmeleridir denebilir⁹². Bu görüşü, mutlak ekseriyetin rivayet ettiği hadisler de desteklemektedir. Bir diğer nokta, daha önce sözünü ettiğimiz (ك م) zamirinin ayette müzekker olarak gelmesidir ki, Fıkıh Usll kaidelerine göre, hem erkekler hem de kadınları içine alır⁹³.

Bu ayetin yalnız Hz. Peygamber için nazıl olduğunu syleyenlerde varsa da, ayetle ilgili bir çok hadis-i Őerifin varlığı, bu hükmün Peygamber'e haslığını ortadan kaldırmaktadır⁹⁴. *Osmanlıdaki uygulama* ve değerlendirme de, daha çok l-i Beyt'in Hz. Ali (RA) ve Fatıma (RA)'dan olma *Hasaneyn* (Hz. Hazan ve Hüseyin) ve nesilleri hakkında cari olduğunu gstermektedir⁹⁵.

C- EHL-İ BEYTİN ALİ AB OLUŞUNU DESTEKLEYİN HADİSLER VE BAZI TARİHİ KAYITLAR

Peygamber Nesli'nin, Nebi Hanedanı'nın ve l-i Beyt'in kimsler olduğu hususunda Hz. Fatıma, Hz. Ali ve Sıbtayn (Hz. Hasan ve Hüseyin) hakkında varid olan çeşitli hadisler ekseriyetin bu görüşünü desteklemektedir.

a) Hz. Fatıma (RA)'le İlgili Olan ve Bu Görüşü Destekleyen Hadis-i Şerifler:

Bu gruptaki hadislerin Hz. Fatıma ile ilgili olanlarından bazıları Őöyledir: "*Adem oğunun her brn nesli bir asabeye çıkar, (ulaşır) Fatıma'nun evladı hariç. Çünkü ber onların velisi ve asabestiyim*"⁹⁶. Tabarni'den nakledilen bu sahih hadis-i Őerifle, Peygamber'in kızı Fatıma evladının Peygamber'e nisbet edildiği açıklanmaktadır. Fatıma'nun dört evladı Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, Zeyneb ve mm Gülsüm Peygamber'e nisbet edildiler. Fakat, Zeyneb ve mm Gülsüm'n çocukları babalarına nisbet edilmektedirler. Çünkü, Şer'i

⁹² Mec. Tefâsir, (Lbb), V, 116.

⁹³ Geniş bilgi için Bk. Hak Dini, VI, 3892; Mec. Tefâsir, (Medârik V, 116); es-Savâ'ik, s. 142; Tef. Kur. 'Azim, III, 483.

⁹⁴ Mevâhib, II, 154.

⁹⁵ Hasan Tefvik, Ravza-i l-i Ab, İstanbul, 1293, s. 45.

⁹⁶ Feyz. Kadir, V, 17.

Şerîfe göre çocuk ancak babasına tabidir. Bu hükümden istisna olan yalnız Evlâd-ı Fatıma'dır. Şu hususiyetle ki: hadîsde buna nas vardır. Bu da ancak, *Hasaneyn* (Hz. Hasan ve Hüseyin) evladına has kılınmıştır⁹⁷.

Bu hadîsin mefhumunu tekd eden bir başka hadîs-i şerîf de ise: "*Her kadının erkek çocuklarının asabeleri (Baba yönünden husunları) babaları içindir. Ancak Fatıma'nın evladı hariç. Çünkü onların asabesi (erkek cihetinden akrabası) benim ve onların babalarıym.*"⁹⁸ Burada Rasulüllüh asabeliği, Fatıma'nın diğer kız kardeşlerine değil de, Fatıma evladına tahsis edilmiş, kendisini onların asabesi yani baba cihetinden akrabası addetmiştir. Buradan hareketle şu hükme varılmıştır ki, babası şerîf (Seyyid) olmayan, Âl-i Beyt (Ehl-i Beyt) fertlerinden sayılmayan Şerîfe (*Seyyide*)'nin oğlu, şerîf olamaz. Burada şu durum da dikkat çekmektedir: Rasulüllüh Fatıma'nın çocukları için, onlara asabeliğini tahsis etmekle kalmamış, bir de: "*Ben onların babasıym*" demiştir. Elbette, Âl-i Beyt fertlerinden birincisi seyyidü'l-Kevneyn olan Rasulüllüh'in oğulları olan *Hasaneyn-i Ahsaneyn* ve onların soyundan ve zürriyetinden olacaklardır. Bu durum Peygamber'e has bir özelliktir⁹⁹. Aynı hususu ibnû Sa'd da tabakatında açıklamaktadır¹⁰⁰. Bir başka kaynakta *Âl, İtret, ehl* ve *zilkurbâ* kelimeleri hakkında bilgi verilirken, O'nun zürriyetinin Hz. Fatıma'dan devam edeceği ifade edilir. Bu sebepten, ancak *İtret-i Tâhtra* olan Fatıma nesli'nin seyyidlerin alameti olan yeşil sarık örtebileceği belirtilir¹⁰¹. Fakat diğer seyyidlerin çocukları, ancak babaları Seyyid olduğu takdirde Ehl-i Beyt'den olabilmektedir¹⁰². Hanefîlerin meşhur Fıkıh kitabı *Mültekâ*'da asabeler hususunda bilgi verilirken, *Asabe bi nefsihüler* dört gruba ayrılmaktadır. Asabelerin, yakınlıkta ikinci derecesini bir kimsenin aslı olan, babası, dedesi ve daha dedeleri teşkil eder.

⁹⁷ Feyz. Kadîr, V, 15.

⁹⁸ Feyz. Kadîr, V, 17; Krş. *Mevâhib*, I, 476.

⁹⁹ Feyz. Kadîr, V, 17; Krş. *el-Fetevâ*, s, 168; *Mevâhib*, I, 461.

¹⁰⁰ Geniş bilgi için Bk. *et-Tabakât*, IV, 73-74.

¹⁰¹ *Mevâhib* II, 158.

¹⁰² *Mevâhib*, I, 476. Krş. İbrahim Halebi, *Mültekâ'l-Ebhur*, trc. Mustafa Uysal, I-IV, İstanbul, 1946, IV, 372, (*Mültekâ*).

Asabenin üçüncü derecesini ana-baba bir veya baba bir oğlan kardeşler, yakınlıkta dördüncü dereceyi alanlar da, ölünün baba tarafından dedesi olanların cüzü almaktadırlar¹⁰³. Görüldüğü gibi, Peygamber (S.A.V.)'in Fatma Evladı'nın asabesi olduğunu açıklaması, onların baba tarafından akrabası sayılmasını icab ettirmektedir. Bir başka yerde Peygamber'in (S.A.V.) fazilet ve kerametlerinden söz edilirken: "...Biri dahi budur ki, evlâd-ı benâti kendüye nisbet olurlar idl. Hz. Hasan (RA) için (ان ابنى هذا سيد) deyu buyurmuşlardır. Murad: Sulbi oğlundan farkı yok idl. Nisbetinde ve şerafetinde (Şeriflik) öyle idi demektir" ¹⁰⁴. Hz. Ali'nin (RA) Fatma (RA) dan olan oğlu Hz. Hasan (RA) Peygamber'in sulbi oğlu olup ve şerafetini O'ndan alırsa, aynı şartları taşıyan Hz. Hüseyin'in de O'nun sulbi oğlu sayılması ve şerif addedilmesi gerekmektedir.

"Fatma benden bir et parçasıdır. Onu kızdıran, beni kızdırmış olur. "buyurulan Sahih-i Buhari hadisi hakkında, İbn-i Hacer'in bir görüşüne yer verilir: Fatıma Rasulüllüh'dan bir et parçası olunca, evlatları da Fatıma (RA) vasıtası ile Peygamberden bir et parçası olmuş olurlar. Bunu bir rüya hadisesi de desteklemektedir: Ümmü Fazl (RA) bir rüya görür. Rüyasında Resullah'tan bir et parçası kucığına konmuştur. Resullah (S.A.V.) bu rüyayı, Fatıma (RA)'nın bir çocuk doğurması ile tabir etmiş, O da Hz. Hasan'ı doğurmuş ve Hz. Hasan Ümmü Fazl'ın kucığına konmuştur¹⁰⁵. Öyleyse, Fatıma zürriyetinden olanlar Peygamber'in tabiri ve vakarın şahadeti ile Peygamber'in bir parçası yani, O'nun kızı Fatıma gibi evladındırlar. Vasıtalar, soy zincirleri, şereceler, Haseni ve Hüseyinilerde ne kadar uzarsa uzasın, bunun böyle olacağına bu hadis-i şerifde işaret vardır. Onun için Fatıma'nın evladı hususunda Hz. Fatıma'yı üzme Peygamberi üzme demektir ki, bu da dünya ve ahirette cezalanma ile neticelenir¹⁰⁶. Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde rivayet edilen bir başka hadis de bu meâldedir. Suyuti tahrîhu'l-Hulafâ'sında: "Rasulüllüh'in nesebi ancak Fatıma'dandır"¹⁰⁷ görüşüne yer vererek, sanki yukarıdaki Hadis-i

103 Mülteka, IV, 430.

104 Mevâhib, I, 478; aynı hadis-i şerif için Bk. Kenz, XII, 106 vd; Feyz. Kadir, II, 409; Tar. Hulafa s. 72, 193; Tef. Kur. 'Azim. II, 155.

105 Feyz. Kadir, IV, 421; Feth. Bâri, VIII, 90.

106 Feyz. Kadir, IV, 421; Feth. Bâri, VIII, 90.

şeriflerin mücmel bir şerhini yapmaktadır.

b- Ahzab Suresi Kırkıncı Ayeti ve İki Tarihi Hadisenin Konuyla İlgisi:

Bu hadis-i şeriflerden şöyle bir sonuç da çıkmaktadır ki; Ahzab suresi kırkıncı ayetinin de işaret ettiği gibi, O'nun erkek evlatları yaşça *ricâl* (büyük insan) derecesine ulaşmıyacaktır. Bilindiği gibi Rasulüllüh (S.A.V.) Zeyd b. Harise'nin boşadığı Zeyneb'le evlenince bu ayet-i kerime nazil olmuş, Allah Taalâ: "*Muhammed sizden erkeklerinizden birinin babası değildir.*" buyurmuştu. Böyle olunca, O'nunla, ümmetinden olan bir erkek arasında sıhriyyet sözkonusu olamazdı ki, O'nun bir kadınla evlenmesine mani olsun. Ayet böyle dediği halde O'nun kâsım, Tayyib, Tahîr ve İbrahim adlarında oğulları olmuştur?¹⁰⁸ Bu soruya şöyle cevap verilmiştir: Onun Onun adı geçen çocukları varsa da, bunlar *rical* tesmiyesinin ifade ettiği akıl-balığ insanlar olmadılar. Eğer onlar akıl-balığ olsaydılar, onun neslinden olan insanlar olurlardı. Halbuki bu vaki olmamıştır¹⁰⁹. Çünkü onun oğulları bülûğa ermeden vefat ettiler. Arapçada *racûl* bülûğa ermiş olan erkeğe denir. Hem onlar balığ olsalardı, mü'min erkeklerden değil, Peygamber'in oğullarından olacaktı. Yani "*Mîn ricaliküm*" değil "*mîn ricalihî*" tahakkuk edecekti.¹¹⁰ Demek ki; bir hikmete binaen, O'nun erkek evlatları *rical* derecesine ulaşmadan vefat ettiler ve erkek oğullarından devam edecek nesli kalmadı. Öyleyse O, nisanın (kızlarının) pederidir. Nesli de kızlarından olacaktır. Hadis-i şeriflerin işareti ile o da kızlarından olan Fatıma'dan devam edecektir. Nitekim, Fatıma'nın üç oğlundan hayatta kalan ikisi, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in iki nurnî silsilesi ile O'nun mübarek nesli devam etmiştir. Fakat Rasulüllüh (ve bütün rasuller) ümmetine vacib olan tevkir tazim yönünden ve Rasulüllüh'a vacib olan şefkat ve nasihat bakımından *ümmeatinin babasıdır* (babası yerindedir)¹¹¹. Çünkü O, ümmetinden onlara babalarından

107 Bk.Feyz. Kadîr, IV, 21; Krş. İsf, s. 132-133, 172; Tar. Hulafâ, s. 171.

108 Mec. Tefsîr, (Envâr, Lûbâb, Medârik) V, 123.

109 Mec. Tefsîr, (Envâr) V, 123; Hak Dini, V, 3905.

110 Hak Dini, V, 3905; Mec. Tefsîr, V, 123.

111 Mec. Tefsîr, (Medârik), V, 123; Krş. aynı sahife (Envâr, Lûbâb).

daha şefkatlidir. Babalar fani hayatta oğullarının bir sebab-ı vücudu olurken, O ebedi hayata sebeptir. Bu yönüyle Mecazi bakımdan ümmetin babası sayılır. Gerçekten ricâl babası değildir ama, *Rasulüllüh olması cihetiyle baba yerindedir*¹¹². Böyle olunca, oğulla baba arasında sabit olan ve bütün mü'minleri içine alan hükümler hususunda-ki Zeyd b. Haris'e de bu ahkam içerisinde değerlendirilmesine baba değildir ki, Zeyd'in boşanmış olduğu hanımını alması¹¹³. Şu halde, O ricale baba olmadığına göre, neslinin oğullarından türemeyeceği açıktır¹¹⁴.

Âl-i Beyt'in, *Peygamber neslinin Hz. Fatma'(RA) dan geldiğine* şu üç hadise de delil olmaktadır. Meşhur Emevî valisi Haccâc b. Yusuf (Ölm. H. 95)¹¹⁵'un huzurunda, bir toplantı esnasında, Hz. Ali'nin oğlu Hüseyin (RA) tan söz edilince Haccâc: "*O Peygamber (S.A.V.) zürriyetinden değildir*" demiş ve bunun üzerine Mecliste bulunan Yahya b. Ya'mer Ona: "*Ey komutan yalan söyledin*" diye karşılık vermişti. Haccâc ise: "*Ya söyledığın şey üstüne bir delil ve Allah'ın kitabından sözünü tasdik eden bir şey getirirsin, yahut da seni paramparça edeceğim.*" deyince, Muhatabı, *Endâm Surest seksendördüncü ayetinden: "Daha önce de Nuh'u ve O'nun neslinden, Davud'u, Süleyman'ı, Eyyub'u, Yusuf'u, Musa'yı ve Harun'u hidayete (Peygamberliğe) kavuşturduk. İşte biz tyilik yapanları böyle mükafaallandırırız."*¹¹⁶ Ayetini ve ondan sonra gelen seksenbeşinci ayeti: "*Zekertyya, İsa ve İlyas'a'da hidayetle Peygamberlik verdik*"¹¹⁷ okumuştur. Sonra Haccâc'a dönerek: *Allah Azze ve Celle (burada) haber verdi ki şüphesiz İsa, annesi (meryem) ile Adem (AS) zürriyetindedir. Hüseyin b. Ali de annesi (Fatma) ile Muhammed (S.A.V.) zürriyetindedir*" diye cevap verince Haccâc, muhatabı hakkındaki öldürme düşüncesinden vazgeçmek zorunda kalmıştır¹¹⁸. Bu hadise gösteriyor ki, Alem-i İslam içinde, Peygamber

112 Hak Dini, VI, 3905-3906.

113 Mec. Tefsir, (Medârik, Lübaab, Envâr), V, 123.

114 İbn Haldun, Mukaddime, I-IV, trc. Uyan, Zakir Kadiri, İstanbul, 1986, II, 138, 140, 143-144, 152, 155, (Mukaddime).

115 Geniş bilgi için bk. Mes'ûdî, 'Ali b. Hasan, Mürûcu'z-Zehab ve me'âdinu'l-Cevher, I-IV, Beyrut ty. III, 109, 204, (Mürûc).

116 Yavuz, A. Fikri, Kur'an-ı Kerim ve Meâl-i Âlisi, İstanbul, ty. s. 139.

117 Kur'an-ı Kerim ve Meâl-i Âlisi, s. 139.

nesli'nin kimden devam ettiği hususu o yıllarda zaman zaman münakaşa edilmekte, Kur'an ve hadislerden haberdar olanlar bu mübarek Nesl'in Fatıma zürriyetinden olduğunu bildikleri gibi, Haşimilere menfi tavır sergileyenler de siyasi maksatlardan dolayı bu hakikatı bilmezlikten gelerek, halkı onlardan soğutmak istemişlerdir. Fakat adı geçenin bu teklifini yine de pek hazmedemeyen Haccâc, O'nu Horasan'a sürmüştür¹¹⁹. Bu hadise ayrıca şunu da göstermektedir ki; Peygamber'e hâs bir hususiyet olan Nesl'in Fatıma'dan sürmesi hariç tutulursa, nesebe, *Seyyid ve şeriflikte çocuk babasına tabidir*.

Bu hadisenin bir benzeri de, oniki İmamdan *Musa Kâzım b. Ca'fer-i Sadık*'la -ki bu büyük imam Hz. Hüseyin'in neslindedir- *Harun Reşid* arasında geçmiştir. Özellikle Irak'ta çok etkili, marifet, ilim ve fazilet sahibi olan hilmi ve affediciliğinden dolayı kendine *el-Kâzım* ünvanı layık görülen Musa b. Ca'fer'e bir gün Abbasi Halifesi Harun Reşid şöyle sormuştu: "*Dersiniz ki, bizler Rasulüllüh (S.A.V.) zürriyetiyiz. Halbuki sizler Ali (RA)'ın oğullarınız?*" Musa b. Ca'fer de bu soruya, Enâm suresi 84 ve 85. ayetlerini okuyarak cevap vermek istemiş ve şöyle demiştir: "*İsa'nın da babası yoktur.*" Arkasından da seyyidlerle ilgili bir başka ayet olan Âl-i İmran suresi 61. ayetini (Mülâane ayeti) okumuş ve ayetin sebep-i nüzûlü ile ilgili hadiseyi zikretmiştir¹²⁰. Bu hadiseyi hemen hemen aynı şekilde anlatan bir başka kaynağa göre ise, "*İsa annesi yönünden, enbiya zürriyetine ihak edildi. Nitekim bizler de Annemiz Fatıma yönünden Nebi (S.A.V.) zürriyetine ihak edildik*" demiştir¹²¹.

c) Hz. Ali (R.A.) ile ilgili Bir Kısım Hadislerin Konuya Açıklık Getirmesi:

Peygamberimiz (S.A.V.) bir keresinde şöyle buyurmuşlardı: "*Şüphesiz Allah Taala her nebînin neslini kendi sulbünde (kendî*

¹¹⁸ Geniş bilgi için Bk. el-Müstedrek, III, 164; Osm. İmp. Nak. Eşraflık müt. s. 12; Krş. Tef. Kur. Azim, II, 155.

¹¹⁹ Hz. Muhammed (A.S.) ve İslâmîyet, IV, 67-68.

¹²⁰ es-Savâ'ik, s. 201; Ayrıca Bk. Tef. Kur. Azim, II, 155.

¹²¹ N. Ebeâr, s. 148-148.

nesli içinde) kıldı. Benim zürriyetimi de Ali b. Talib sulbü içinde kılmıştır."¹²². Bazıları tarafından zayıf sayılan bu Hadis-i Şerif'in şerhinde; zürriyetin tefrik manasına gelen "Zer" den veya yaratma manasına olan "Zeree"den geldiği ifade edilir ki: bu bir kimsenin nesli manasına gelmektedir. Yani Allah Taalâ Peygamber Nesli'ni Fatma (R.A.) zürriyetin'den yaratmıştır, diğer kızlarından değil. Bu hadis-i şerif'in mefhumunu, kızlarının çocuklarının kendine nisbet edildiğini ifade eden diğer hadis-i şerifler de desteklemektedir¹²³. Es-Savâik'ta da aynı hadis-i şerif, aynı kelimelerle ve az bir değişikliklerle aynı mefhumu ifade eder şekildedir¹²⁴. Cabir b. Abdullah'tan rivayet edilen bir diğer hadis-i şerif te de şöyle buyurulmaktadır: "*İnsanlar çeşit çeşit ağaçlardandır. Halbuki ben ve Ali bir ağaçtanız.*"¹²⁵. Bu hadis-i şerif de bir önceki hadis-i şerif'in mefhumunu doğrudan destekler. Ağaç benzetmesiyle biz, meyveler sayılan nesil ve zürriyetin birliğini anlayabiliriz. Çünkü Hz. Ali'nin Fatma (R. A.) ile evlendirilmesini de Allah Taalâ O'na emretmiştir¹²⁶. Nitekim; "*Ali bendendir ben O'ndanım...*"¹²⁷. diye başlayan ve Nesef'nin, Ahmed b. Hanbel'in ve Tirmizi'nin naklettiği hadis-i şerifte de, Ali (R.A.) ile kendinin ayrılmazlığı hususunu açıklamaktadır. Ayrıca: "*Ali'yi seven beni sevmiştir. O'na buğzeden bana buğzetmiştir.*" hadis-i şerifinden Ehl-i Beyt'e muhabbetin teşvik edildiği, onlara buğzun yasaklandığı anlaşılır. Hz. Ali ve Evladı Ehl-i beyt'ten ve Peygamber zürriyeti'nin babası yerine olmasaydı, hadis-i şerif'in böyle anlaşılması gerektirdi¹²⁸.

Hz. Ali (R.A.) ye sebbetmenin Peygambere sebbetmek demek olacağını ifade eden hadis-i şerifler de aynı manâ ve mefhumu parmak

¹²² Feyz. Kadir, II, 223. Krş. Tar. Hulafâ s. 77; Muhammedîami, Tuhtetâi Ahabab, fi Fezail'il-Ashâb, İst. 1328, s. 12, (Tuhfe).

¹²³ Mevâhib, I, 476; Kenz, XII, 106; Krş. Tef. Kur. 'Azîmî, 155; es-Savâ'ik, s. 153; Feyz. Kadir, II, 409.

¹²⁴ es-Savâ'ik, s. 154; ayrıca Bk. es-Savâ'ik, s. 122.

¹²⁵ es-Savâ'ik, s. 121.

¹²⁶ es-Savâ'ik, s. 122.

¹²⁷ Feyz. Kadir, IV, 356; es-Savâ'ik, s. 104-110; Kandehevî/Ahmed b. Yusuf, Hayatü's-Sahabe, I-IV, trc. Ahmed Meylâni, Konya, 1983, (Hay. Sahabe), III, 134.

¹²⁸ Feyz. Kadir, VI, 32.

basılmaktadırlar¹²⁹. Hz. Ali (R.A.)'ın Fatıma'dan olan çocuklarının şerif ve Ehl-i Beyt sayıldıklarını tekid eden bir başka husus, Hz. Ömer (R.A.)'ın Hz. Ali'nin kızı Ümmü Gülsüm'le evlenişidir. Bilindiği gibi Hz. Ömer (R.A.) Hz. Ali'den, kızı Ümmü Gülsüm'ü istemiş, O da küçük olduğunu ifade etmişti. Hz. Ömer: "Şüphesiz ben bu evliliği arzulamamıştım. Fakat, Rasûlullah (S.A.V.)'den duydum ki, şöyle buyuruyor: "Her sebep (sıhriyet) ve neseb kıyamet günü kesilecektir. Fakat benim sebeblim ve neseblim hariç. Her çocuğunda asabest (erkek akrabaları) babası cihetindedir. Fatıma'nın çocukları hariç. Çünkü ben onların asabest ve babasıyım"¹³⁰. dediğini nakletmiş ve Hz. Ali (R.A.)'ın kızı ile evlenmiştir. Bu da gösteriyor ki, Hz. Ömer'i bu evliliğe iten tek sebep; Peygamber'le sıhriyet kurma düşüncesidir. Ve bunu da Peygamber kızı ile değil, Peygamber'in Hz. Ali ve Fatıma'dan olma kızı Ümmü Gülsüm ile gerçekleştirmek istemiştir. Bu hadise birçok kaynakta aynı manası ile anlatılmaktadır¹³¹ Bir rivayette; "Neseblim ve sıhrım hariç" de denmiştir ki; sebep, vuslat, meveddet ve bir şeye kendisi ile ulaşılan şey demektir. Ve evlilikle meydana gelmektedir¹³². Böylece Hz. Ömer, kızının kızı vasıtası ile, sıhriyetce Peygamberle bir ilişki kurmuş olmaktadır.

D) AHZAB SURESİ 33. AYETİ İLE İLGİLİ TARİHİ VASİKALAR

a) Osmanlılarla İlgili Bir kısım Vesikaların ve Hüccetlerin Tahkik ve Konuyla İlgisi:

Peygamber Soyu'nun, tarihi bir perspektif içinde kımler kabul edildiği hususunda bir değerlendirmede bulunmak gerekirse, yine Hz. Hasan ve Hüseyin (R.A.) soyu'na inhisar edeceği anlaşılır. Çünkü sadr-ı evvelde şerif denince akla Talibiler geliyordu¹³³. Yani şerif ünvanı talibiler için kullanılıyordu. Sonradan şümüllenerek

¹²⁹ Geniş bilgi için Bk. Feyz. Kadir, VI, 147 vd.

¹³⁰ Kenz. XIII, 624; Ensab bağının kıyamette kesilip kesilmemesi hakkında geniş bilgi için Bk. Hak Dini, V, 3463; C. Beyan, XVIII, 54; RMe'ani, XXVIII, 65; el-Müstedrek, III, 142.

¹³¹ R. Me'ani, XXVIII, 65; el-Müstedrek, III, 142; es-Savak, s. 153; Mevâhib. I, 461; Hay. Sahabe, II, 563, III, 42-323.

¹³² Feyz. Kadir, V, 20 Krş. Tarihü'l-İslâm, IV, 10; Hay. Sahabe, IV, 227.

¹³³ el-Fetevâ, s. 168; İs'âf, s. 121.

Abbasileri de içine aldı¹³⁴. Abbasî sonrası devirde, Osmanlılar da dahil, *Seyyid ya da şerif denince, neseben Hasenî ve Hüseyinî olanlar hatırlanı*¹³⁵. Şerif kelimesinden hususî bir mana kastedilmezse seyyidle müteradiftir. Fakat tefrik kasdı ile kullanıldığı takdirde Hz. Hasan (R.A.) Soy'u'ndan olanlara alem ve ünvan olur¹³⁶. Tefrik kasdı ile *seyyid* denildiği zaman Hz. *Hüseyinî* (*Hüseyinî*) denolanların ünvanı ve alemidir. Âl-i Beyt'den olanların, Abbasîler sonrası İslâm Devletlerinde, Hasenîler'e ve Hüseyinîlere inhisarı için Memlûklülür devrine ait Nikâbet menşûru suretlerine¹³⁷ ve Türkiye Selçukluları ile ilgili belgelere bakılabileceği gibi¹³⁸, Osmanlı Devri Uygulamalarında seyyid ve Şeriflerle ilgili ahkâmında, huccetlerde de aynı durum müşahade edilmektedir.

"Sultan (III.) Alaüddin Selçûkî tarafından (H. 683/M.1284) te¹³⁹ Cennet Mekan Sultan Osman Han-ı Gazî tâbeserâh hazretlerine hutta-ı Söğüdün (Söğüt Diyarı) temlik babında gelmiş olan menşûr sureti"¹⁴⁰nden bir bölümde farsça olarak şöyle denmektedir: "... Onların (Sâdâtın, Hz. Hasan ve Hüseyin neslinden olanların) büyüklüklerine (layık) tevkire riayet gerekir." *Sâdat ki Risalet Şeceresi'nin semeresi ve Nübüvvet Deryası'nın inciyledir.* onlar tevkir edilmiş, Mükerrrem ve muazzam (Ta'zim edilmiş) dırlar..." diye devam etmektedir. Halbuki özellikle Osmanlılar'da Seyyid denince akla, ister Hasenî ister Hüseyinî olsun Hz. Fatıma nesli'nden gelenler anlaşılmaktadır¹⁴¹. Şu halde tarihî uygulama içinde şerif ve seyyid denince akla gelen Hasanî ve Hüseyinîlerdir.

¹³⁴ İlimiye Teşk. s. 161; Corci Zeydan, Medeniyet-i İslamiyye Tarihi trcZeki Meğamlz, I-V, İst. 1327, I, 238.

¹³⁵ D'ohsson, Tableau Général de L'Empire Ottoman, I-VII, Paris, 1791, IV, 556, (d'Ohsson); Mek. Mük. Emirleri, s. 5.

¹³⁶ İlimiye teşk. s. 160.

¹³⁷ Geniş bilgi için Bk. el-Kalkaşandî Ahmed b. Ali, Subhu'l-A'şâ fi Sinâ'ati'l-İnşâ, I-XVI, Kahire, ty. XI, 50-51, 156-164, (Subh).

¹³⁸ Turan Osman, Türkiye Selçukluları Hakkında Resmî Vesikalar, Ankara, 1958, s. 56-70, 73. (Türkiye Selçukluları).

¹³⁹ Danışmend İsmail Hâmi, İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, I-VI, İstanbul, 1971, I-3; Ahmed Cevdet Paşa, Kısıs-ı Enbiyâ ve Tevârih-i Hulâfâ, I-II, İstanbul, 1981, I, 500, (Kısas).

¹⁴⁰ Feridun Bey, Mecmuatü Münşeatî's-Selâtin, I-II, İst., 1246, I-5 (Münşeat).

¹⁴¹ d'Ohsson, IV-556; Krş. Mek. Mük. Emirleri, Ank., 1984s. 6; Sah. Buhari, IV, 209 (Fezall 12); Osm. İmp. Nak. Eşraf. Mûes. s. 12.

Osman Gazi'ye sancak ve Tablhane ile gelen ikinci Türkçe Menşur da şu benzer tavsiyeler vardır: "...Sadât-ı İzâm ki, Semere-t Şecere-t Neseb-t Mustafavi ve Netice-t Mukaddemât-ı Haseb-t Nebevileridir. ^{4 2} أهلها ثابت ولعها في السماء üzere Muazzez ve Muhterem tutup Mezak-ı Canı ânların riayetiyle şehdâm ve revâk-ı revânı ânların hîmayeti sebebi ile sîdre-makam edûp t'zâz ve îkrâmılarınu zahr-ı Ahret (Ahret Azığı) ittihaz eyleye..."¹⁴³

Her iki tarihî vesika da, Âli-Beyt'in Hasenî ve Hüseyinî olanlar olarak anlaşıldığını göstermektedir. Çünkü, Sadât-ı İzâm Peygamber'in neseb ağacının meyvelerine benzetilerek, Peygamber'in asıl ve kök kabul edildiği bir soyun çocukları, O'nun meyveleri kabul edilmekle bu hususa işaret edilmekte ve bu Kur'an-ı Kerim'deki bir ayetten ilhamen söylenmektedir¹⁴⁴. Sâdât'ın nübüvvet deryası inçileri olarak ifadesi, Malik b. Enes'ten bize gelen Rahman Suresi Ondokuzuncu ayetinin nüzul sebebini ve buna bağlı olarak aynı surenin yirmikinci ayetini hatıra getirmektedir. Enes (R.A.) Rahman suresi ondokuzuncu ayeti (*مرج البحرين يلتقيان*)'nin Ali ve Fatıma (R.A.) hakkında nazil olduğunu söyleyip: "İnci ve Mercan (Hz. Hasan ve Hüseyin) bundan çıkıyor" demiştir. Böylece Rahman suresinin 22. ayeti olan (*يخرج منها اللؤلؤ والمرجان*) ayetini, ondokuzuncu ayetle ilgili olarak tefsir etmiş olmaktadır¹⁴⁵.

Hasenî ve Hüseyinî soy'dan olan Osmanlı Nakîbü'l-Eşraflarının "Semere-t Vernâ ersebnake İlla Rahmeten Li'l-Alemîn"¹⁴⁶ ünvanına şahit oluruz. Demek, semere ve şecere meselesi el-Enbiye 104. ayetiyle ilgili olduğu kadar, Hasan ve Hüseyin (R.A.) neslinden olanlar için de kullanılmaktadır.

Yine mesela: Osmanlı Nakîbu'l-Eşraflarından biri tarafından

¹⁴² İbrahim Suresi, ayet, 24.

¹⁴³ Münşeat I, 58; Geniş bilgi için Bk. Osm. İmp. Nak. Eşraflık Mûes., s. 53 vd; Krş. Ebû Şame, Şihabüddin el-Makdisî, Kitabu'r-Ravzateyn fi Ahbâri'd-Devleteyn, I-II, Kahire 1288, I, 16, (er-ravzateyn); Is'âf, s. 205; N. Ebsâr, 183.

¹⁴⁴Bk. İbrahim Suresi, ayet, 24.

¹⁴⁵ N. Ebsâr, s. 112.

¹⁴⁶ Mek. Mük. Emirleri, s. 12; Enbiya suresi, ayet, 104; Mevâhib, II, 119.

verilen 1058 H. tarihli Arapça şyadet hüccetinin ikinci satırında Peygambere salavat getirilirken: "Salât ve selâm-ı ezkâ Fatumatü'z-Zehrá'nın evladı hakkında şöyle diyene olsun: "Her kadının oğullarının asabesi babalarıdır. Veled-i Fatıma hariç, ben onların babası ve asabesiyim..."¹⁴⁷ denir. Görüldüğü gibi burada bir seyyidin sıdayeti belgelenirken, Nikabet Teşkilatının "Seyyidler kimlerdir?" sorusunu cevaplayan tavrı da açıkça ortaya çıkmakta, seyyidlerin Hasanlığı ve Hüseyinliğine işaret edilmektedir.

Devamı Var

¹⁴⁷ Konyalı İ. Hakkı, Alanya Tarihi, İstanbul, 1945, s. 445, (Alanya Tarihi.)